WPROWADZENIE

W XX wieku w Polsce na dużą skalę rozwijały się badania o charakterze bibliologicznym i bibliotekoznawczym. Szeroko rozumiana kultura książki była opisywana wieloaspektowo i wyczerpująco. Dyscyplina osiągnęła rangę studiów uniwersyteckich i wykształciła kanon dzieł uznawanych za podstawowe dla studiów nad książką jako najbardziej reprezentatywnym produktem kultury pisma. Od czasu usamodzielnienia się bibliologia stanowi ważną składową szerszego, humanistycznego dyskursu naukowego, ściśle związanego z pokrewnymi dziedzinami nauki, np. historią, literaturoznawstwem, prasoznawstwem, kulturoznawstwem, pedagogiką. Do dziś liczne prace naukowe rozwijają metodologię badawczą, definiują na nowo problematykę dociekań i budują nową optykę dla bibliologii jako dziedziny wiedzy.

Osiągnięcia najstarszych w Polsce ośrodków bibliologicznych, znajdujących się w Łodzi, Warszawie, Wrocławiu i Krakowie, stanowią rdzeń dorobku naukowego polskiej szkoły bibliologicznej, reprezentowanej przez takie osobowości naukowe jak Jan Muszkowski, Adam Łysakowski, Aleksander Birkenmajer, Helena Więckowska, Karol Głombiowski, Radosław Cybulski, Janusz Dunin i innych. Perspektywa historyczna badań nad kulturą książki wydaje się jedną z najlepiej opracowanych w obrębie dyscypliny aspektów i stanowi podstawę samoidentyfikacji nauki o książce. Tworzy ona kontekst dla współczesnej bibliologii, która poszukuje nowych obszarów badawczych, kreuje odmienne ujęcia i tematy, często z pogranicza innych dziedzin.

Zamierzeniem redaktorów niniejszego tomu jest zaprezentowanie niektórych relacji zachodzących między dyscyplinami, ukazanie płynności granic i wspólnych obszarów badawczych, które stanowią pochodną szerokich zainteresowań naukowych autorów wywodzących się z najważniejszych bibliologicznych ośrodków akademickich w kraju. Zgromadzone w książce 23 artykuły odzwierciedlają wielość kontekstów współczesnej bibliologii i wskazują na szerokie pole badawcze dyscypliny. Zawartość niniejszego tomu została podzielona na cztery części tematyczne reprezentatywne dla głównych obszarów zainteresowań współczesnych badaczy.

Część pierwszą, zatytułowaną *Historia i metodologia bibliologii*, otwiera artykuł Tomasza Stolarczyka *Historia w bibliologii. Rola badań historycznych w odtwarzaniu dziejów i księgozbiorów*. Autor rozważa w nim kwestie metodologiczne stojące przed historykiem księgoznawstwa. Ujęcie historyczne kontynuuje Maria Wichowa w tekście *Dzieje polskich badań nad polonikami ze zbiorów zamku Skokloster*, omawiając losy polskich zbiorów przechowywanych obecnie w Riksarkivet – Archiwum Narodowym Szwecji. Nową perspektywę badawczą prezentuje Krzysztof Walczak w pracy *Rosyjskie biblioteki publiczne na terenie guberni kaliskiej. Przyczynek do dziejów bibliotekarstwa początków XX wieku*. W artykule zestawiono tytuły czasopism i dokumentów życia społecznego pochodzących z tamtego okresu, oferując przyszłym badaczom możliwość kontynuacji badań z tego obszaru. Źródłoznawczy artykuł Agnieszki Fludy-Krokos *Sprawozdania z działalności krakowskich gimnazjów jako źródło do badań dziejów bibliotekarstwa szkolnego w 1. połowie XX wieku (na przykładzie II Państwowego Gimnazjum i Liceum im. św. Jacka)* poszerza wiedzę na temat historii oświaty i bibliotekarstwa. Tę część książki zamykają prace: Joanny Stawińskiej (*Rozwój metod opracowania polskich zbiorów rękopiśmiennych w świetle katalogów drukowanych*) oraz Kariny Nabiałczyk dowodzące powiązań bibliotekoznawstwa i informatologii z innymi dziedzinami wiedzy. Autorka przeprowadziła analizę bibliometryczną zależności między dyscyplinami, dostarczając metodologicznej wiedzy na ten temat.

W kolejnym rozdziale zgromadzono zagadnienia z zakresu XX-wiecznej historii książki i bibliotek w Polsce. Działalność zbiornic księgozbiorów zabezpieczonych w latach 1947-1955 omówił i szczegółowo udokumentował Ryszard Nowicki. Z kolei Andrzej Dróżdź, zajmując się szeroko rozumianą polityką państwa wobec bibliotek w szczytowym okresie stalinizmu w Polsce, przygotował artykuł *Działalność Centralnego Zarządu Bibliotek (1951-1957)*. Stan badań rynku książki przedstawia tekst Grzegorza Niecia, noszący tytuł *Problematyka księgarska w polskich badaniach nad książ-*

ką do 1989 roku. Prasoznawcze ujęcie tematu *Życia książki 1. połowy XX wieku w świetle „Myśli Narodowej” (1921-1939)* autorstwa Danuty Wańki pozwala zauważyć mało znane wątki bibliologiczne występujące w tym warszawskim periodyku polityczno-społecznym. Zagadnienia historyczne międzywojennego czasopiśmiennictwa katolickiego analizowała Evelina Kristanova w artykule *Formy promocji książki w katolickich czasopismach społeczno-kulturalnych 1. połowy XX wieku w Polsce*.

Trzecia część prezentowanej publikacji została poświęcona *Łodzi*. Składa się na nią 5 artykułów. Studium historyczne procesów towarzyszących powstawaniu instytucji i organizacji związanych z książką po zakończeniu II wojny światowej w Łodzi przygotowała Jadwiga Konieczna. Magdalena Kwiatkowska badała spuściznę Jana Muszkowskiego pod kątem programu edytorskiego łódzkiej Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. Monika Sulejewicz-Nowicka skupiła się w swoim artykule na wszechstronnym udokumentowaniu zasłużonej dla łódzkiego środowiska bibliotekarskiego postaci Andrzeja Kempy. Tematykę regionalistyczną podjęła także Izabela Olejnik (*Stan badań nad literaturą Zagłady na przykładzie Litzmannstadt Getto. Projekt bibliografii getta łódzkiego*). W opracowaniu przedstawiono analizę światowej i rodzimej literatury związanej z gettem łódzkim i zaproponowano utworzenie holistycznej bibliografii tego tematu. Ostatni w tej części publikacji artykuł Martyny Augustyniak przybliży *Życie kulturalne i naukowe w Łodzi na łamach „Dziennika Łódzkiego” w latach 1945-1953*.

Książkę zamyka rozdział o nazwie *Biografistyka księgoznawcza* z artykułami poświęconymi osobom oraz instytucjom zasłużonym dla bibliotekarstwa i bibliologii. Adrian Uljasz w tekście *Józef Grycz (1890-1954). Bibliotekarz praktyk i bibliolog* wspomina niezwykle ważną postać współtwórcy polskiej myśli bibliotekoznawczej. Sylwetki twórców Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ukazała Marta Pękalska. Życiem i dziełem osób związanych z bibliologią zajęły się też inne badaczki – Emilia Klich, Sabina Kwiecień, Barbara Góra. Artykuł Elżbiety Pokorzyńskiej prezentuje stan badań o charakterze biografistycznym nad introligatorstwem oraz propozycję utworzenia cyfrowej bazy danych polskich introligatorów. Książkę zamyka artykuł Jacka Ladoruckiego stanowiący analizę pierwiastków antropologicznych w dorobku naukowym profesora Janusza Dunina, który łączył w swych dociekaniach nad książką kilka równoległych dyskursów: bibliologiczny, bibliofilski i komunikacyjny.

Zgromadzone w książce prace odzwierciedlają wieloaspektowość badań prowadzonych w polskich ośrodkach bibliotekoznawczych, wskazując

też na liczne koneksje bibliologii z pokrewnymi dyscyplinami. Redaktorzy tomu wyrażają nadzieję, że publikacja przyczyni się do wyeksponowania różnorodności współczesnych polskich badań bibliologicznych i stanowić będzie inspirację do dalszych poszukiwań naukowych w obrębie szeroko rozumianej kultury książki.

Łódź, 7 marca 2014 roku

Redaktorzy

Grzegorz Czapnik
Zbigniew Gruszka
Jacek Ladorucki